

РОЗДІЛ 5
ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ
ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

ПРОФЕСІЙНІ ЦІННОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
У КООРДИНАТАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Галина МЕШКО, Олександр МЕШКО

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Важливим аспектом сталого розвитку суспільства є соціальний, який орієнтований на збереження стабільності соціальних і культурних систем, морально-етичну культуру особистості і суспільства, конструктивний діалог різних культур. Для забезпечення майбутньої стабільності необхідно вже сьогодні внести корективи в систему освітніх цінностей. Особливу увагу необхідно приділити трансформації професійних цінностей учителів.

Формування системи освітніх цінностей починається з особистих і професійних цінностей кожного вчителя. Адже від аксіосфери особистості педагога, його ціннісних орієнтацій залежить становлення системи вартостей і життєвих сенсів учнів, їх готовності до вибору і прийняття рішень в життєвих ситуаціях. Тому особливої уваги потребує формування професійних цінностей майбутніх учителів у контексті узгодження нової етики з традиційною культурою взаємин в системі освіти. Сучасна школа потребує вчителя зі сформованим ціннісним ставленням до педагогічної діяльності, орієнтованого на базові цінності професійної діяльності, здатного створити умови для самовизначення і творчого самовираження учнів.

Аналіз науково-педагогічних досліджень та публікацій свідчить, що проблема цінностей знайшла відображення у працях К. Альбуханової-Славської, І. Беха, М. Боришевського, Т. Бутківської, В. Лісовського, С. Максименка, В. Семіченко, М. Титми, Н. Чепелевої та ін.). Проблемою формування професійних цінностей педагога займалися такі вчені, як С. Бадюк, Ю. Гарієвський, О. Копилова, Н. Кузьміна, Н. Максимчук, С. Мартиненко, Г. Нагорна, Р. Хмелюк, Л. Хоружа та ін.

У науковій літературі професійні цінності трактують як інтегративне особистісне утворення, що охоплює цілі, мотиви, ідеали, установки й інші світоглядні характеристики особистості, які є основою її ціннісних орієнтацій і смислів. Професійні цінності акумулюються в професійній позиції вчителя як системі його дієвих ставлень і визначають аксіологічний характер педагогічної діяльності. Професійні цінності є внутрішнім орієнтиром, що спрямовує професійні дії та вчинки педагога.

Існують різні підходи до класифікації професійних цінностей. В. Сластьонін та Г. Чижакова [3, с. 77 – 78] виокремлюють домінантні (знання, пізнавальна діяльність, пізнавальна активність, спілкування), нормативні (стандарти, моральні норми), стимулювальні (педагогічні методики, технології, засоби контролю) та супутні (спрямовані на якість пізнання: навчальні вміння, розуміння предметів і явищ, що вивчаються) педагогічні цінності.

У контексті нашого дослідження важливою є класифікація професійних цінностей педагога на основі комплексного осмислення педагогічної діяльності, запропонована І. Ісаєвим : цінності-цілі-цінності, що розкривають значення й смисл цілей професійно-педагогічної діяльності; цінності-засоби – цінності, що розкривають значення способів і засобів здійснення професійної діяльності; цінності-ставлення – які розкривають значення й сенс ставлень як основного механізму функціонування цілісної педагогічної діяльності; цінності-знання – розкривають значення й сенси психолого-педагогічних знань під час здійснення професійної діяльності; цінності-якості – цінності, які розкривають значення й

сенс властивостей особистості вчителя, що виявляються в спеціальних здібностях (здатність до творчості, до проектування власної діяльності й передбачення її результатів) [1, с 117 – 119]. Ця класифікація дає змогу виявити невикористані можливості та визначити механізми і шляхи формування системи ціннісних орієнтацій майбутніх учителів.

Педагог, який не може визначити свої особисті та професійні цінності, не зможе сформувати ціннісні орієнтації своїх учнів. Ієрархію життєвих цінностей майбутніх учителів дало змогу виявити проведене нами дослідження. Завдання стосувалося побудови кожним студентом-учасником обстеження діаграми, на якій визначалося місце в їхньому житті певних цінностей в ієрархічній залежності (благополуччя; успіхи в житті; успіхи в професійній діяльності; здоров'я; навчання в університеті; творчість; гроші; дім; друзі; захоплення). Дослідженням було охоплено 84 студенти 4 курсу педагогічних спеціальностей. На вершині побудованих діаграм (10 – вища оцінка, 1 – нижча, 0 – відсутність прояву) знайшли місце такі цінності (подаємо середні значення): благополуччя (10 балів), успіхи в житті (10 балів), гроші (9 балів), здоров'я (8 балів), дім (7 балів), навчання в університеті (6 балів), друзі (5 балів), захоплення (5 балів), творчість (4 бали), успіхи у професійній діяльності (7 балів). Засвоєння кожним студентом системи професійних цінностей становить основу їх професійного становлення і соціалізації.

Оволодіння цінностями професії вчителя в освітньому процесі є можливим за виявлення і створення таких психолого-педагогічних умов, за яких такі цінності набувають значущого системного характеру і справляють регуляційний вплив на самостійність особистості [2, с. 641]. Тому процес формування професійних цінностей передбачає: орієнтацію в педагогічній дійсності і набуття професійних знань, умінь та навичок; застосування набутих знань та навичок на практиці; створення власної системи професійних цінностей на основі загальноприйнятих і загальнолюдських.

На етапі підготовки в закладі вищої освіти на професійні цінності майбутніх учителів впливають: професійно-педагогічна позиція викладачів; ціннісні орієнтації студентської групи; корпоративна культура закладу вищої освіти та вся система ставлень суб'єкта до майбутньої професії, що цілеспрямовано формується. Важливу роль в означеному аспекті відіграє залучення студентів до науково-дослідницької, громадської та волонтерської діяльності, функціонування психологічно безпечного розвивального освітньо-наукового середовища закладу вищої освіти.

Отже, процес формування професійних цінностей майбутніх учителів детермінований стратегічними завданнями реформування системи освіти на основі прогресивних концепцій навчання і виховання, інноваційного характеру діяльності сучасної школи. Зі зміною соціальних умов життя, розвитком потреб суспільства й особистості трансформуються і педагогічні цінності. Професійні цінності надають стійкості особистості педагога, визначають принципи його поведінки, спрямовують інтереси і потреби, регулюють мотиваційну сферу. Для вчителя професійні цінності є критерієм оцінки педагогічної дійсності, поведінки інших людей та й самого себе. Сформованість професійних цінностей майбутніх учителів забезпечує відповідальне ставлення до професійної діяльності, спонукає до педагогічної творчості, сприяє інтеграції та чіткому оформленню у свідомості студента аксіологічної моделі майбутньої професійної діяльності, становленню професійно-педагогічної позиції. Професійні цінності педагога слугують орієнтирами його соціальної та професійної активності, спрямованої на досягнення гуманістичних цілей. Ефективно з майбутніми поколіннями буде працювати лише той учитель, котрий орієнтований на цінності гуманістичної педагогіки та освіти для сталого розвитку суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Исаев И.Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя. М.: Академия, 2002. 188 с.
2. Максимчук Н.П. Професійні ціннісні орієнтації майбутнього вчителя в системі особистих ціннісних орієнтацій. *Проблеми сучасної психології*. Збірник наукових

праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2011. Випуск 12. С. 635-642.

3. Слостенин В.А., Чижакова Г.И. Введение в педагогическую аксиологию: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. М.: Издательский центр «Академия», 2003. 192 с.

ВИКЛАДАЧ УНІВЕРСИТЕТУ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ – З ДОСВІДУ ХНПУ ІМЕНІ Г.С.СКОВОРОДИ

Світлана ЗОЛОТУХІНА

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Вимушене провадження дистанційного навчання в українських закладах освіти, спричинене карантинними заходами у березні – травні 2020 року актуалізувало проблему місії і ролі викладача закладу вищої освіти. Ціннісні орієнтири зміщено у формат відео-, аудіо-взаємодій в синхронному і асинхронному режимі. Виникла нагальна потреба поширення нових способів конструктивної педагогічної взаємодії. Прикладом можуть стати педагогічні бієнале. Це – формат знайомства з новим викладачем, чи представлення досягнень уже знаного педагога. Бієнале – це презентування фотовиставки робіт здобувачів освіти, фото і коментарів із офіційних веб-сторінок освітнього закладу, соціальних мереж. Фотозвіти, фотокоментарі наразі надзвичайно популярні. Студентська молодь захопливо вивчає і поширює інформацію, подану візуальними засобами. Тому сама ідея використання в педагогічному аспекті бієнале не потребує доказу актуальності.

Пропонуємо для прикладу аналіз роботи кураторів академічних груп Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, факультети іноземної філології, юридичний.

Метою проведення серії педагогічних бієнале визначено: сприяти утвердженню високого соціального статусу професії педагога, викладача, формувати здатність конструктивно використовувати сучасні засоби візуалізації для імплементації положень наукової і професійної педагогічної етики, умінь аналізувати рівень педагогічної майстерності викладачів; створювати умови для педагогічного самовизначення здобувачів вищої освіти під час розроблення індивідуальної освітньої траєкторії, використання знань психолого-педагогічних курсів в особистісному і професійному зростанні. На потребу часу під час карантинних заходів особливо значимим вбачаємо роботу щодо піднесення ролі і соціальної значимості виховання поваги до викладачів, усіх педагогічних працівників закладів освіти.

Крім того, педагогічне бієнале передбачає опору на розвиток аналітичних здібностей здобувачів освіти, педагогічного світогляду, спостережливості тощо.

Педагогічне бієнале передбачає підготовчу роботу: за два тижні до проведення педагогічного бієнале здобувачі освіти виконують послідовно таку завдання практичного змісту (індивідуально, парно або у мікро-групах). Перше. Визначають групу викладачів, персони яких будуть представлені на бієнале. Слід виважено підійти до цього завдання, аргументувати вибір і усвідомлювати значимість дотримання наукової і професійної етики. Друге. Здобувачі освіти розподіляються на підгрупи по 2-3 особи для виконання завдання: підготувати матеріал (три питання педагогічного змісту, літературно-педагогічна обробка результатів інтерв'ювання, підбір чи виконання актуальних фото викладачів, які якнайповніше розкривають їхнє педагогічне кредо) для проведення бліц-інтерв'ю на тему «Моє педагогічне кредо». Третє: здобувачі освіти проводять поточний аналіз виконаної підготовчої роботи, корегують отримані результати, визначають формат представлення інформації.